

Financiële consequenties externe inhuur: n.v.t.

Kostensoort: -
Bedrag: € 0,00

Financiële consequenties opdracht/uitbesteding: n.v.t.

Kostensoort: -
Bedrag: € 0,00
Gedeputeerde
belast met
behandeling: dhr. A.J. van der Maas - Bestuur / JZ

Vergadering PS: 10 maart 2023
Nr:
Agenda nr:
Vergadering GS: 24 januari 2023
Nr: 135470

Onderwerp: Nieuwe Referendumverordening -

Aan de Provinciale Staten van Zeeland

Samenvatting:

De vigerende referendumverordening voor de provincie Zeeland 2014 (Pb 2014, 145) is door Provinciale Staten vastgesteld op basis van een initiatiefvoorstel uit Provinciale Staten. Naar aanleiding van de evaluatie van de vigerende verordening is eind 2018 door de commissie Bestuur aangegeven dat deze referendumverordening op een aantal punten aanpassing behoeft.

Met een GS-brief is bij PS gesondeerd hoe tegen de belangrijkste wijzigingen wordt aangekeken. Uit de bespreking in de commissie Bestuur dd. 11 maart jl. is gebleken dat er op hoofdlijnen draagvlak bestaat voor het voorstel om alleen voorgenomen besluiten, referendabel te maken en om een onafhankelijke referendumcommissie met adviserende bevoegdheden in te stellen. Verder is in de nieuwe verordening geregeld dat de ondersteuningsverklaringen zowel op papier als digitaal aangeleverd kunnen worden en is de verordening geactualiseerd, beter geformuleerd en duidelijker opgebouwd.

Met dit voorstel wordt aan Uw Staten voorgesteld de Referendumverordening Zeeland 2023 vast te stellen overeenkomstig bijgevoegd ontwerpbesluit.

Onderstaand zijn de overwegingen bij dit voorstel en de belangrijkste wijzigingen ten opzichte van de vigerende referendumverordening nader uitgewerkt.

Inleiding

Een referendum is een democratisch instrument waarbij de burger zich kan uitspreken over een politieke kwestie. De referendumverordening voorziet erin dat zowel kiesgerechtigden als PS het initiatief kunnen nemen voor een referendum.

De verordening gaat uit van referenda op basis van een ontwerpbesluit van PS, dus een voorgenomen besluit, waarbij de burgers middels het referendum een advies kunnen geven aan PS. De uitslag van het referendum is niet bindend.

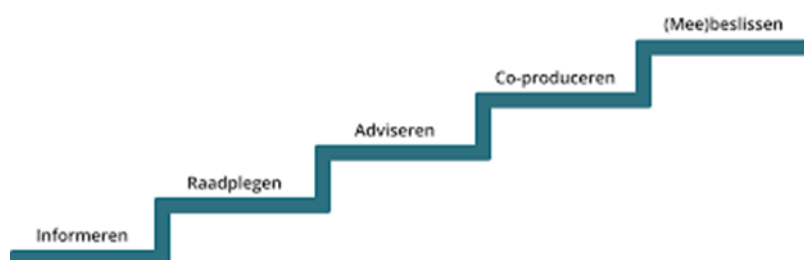
In de verordening is opgenomen welke besluiten van een referendum worden uitgezonderd. Bij de beslissing over een referendumverzoek brengt de referendumcommissie advies uit aan PS over deze uitzonderingsgronden.

Participatie

Op grond van deze referendumverordening kan een ontwerpbesluit van PS voorwerp van een volksstemming worden gemaakt. Een referendum is hiermee aanvullend, of zo men wil, een versterking van de representatieve democratie. Het referendum als democratisch instrument is een relatief zwaar middel om burgers te laten participeren, omdat het een langdurig proces is en organisatorische kosten met zich meebrengt. Het is dan ook een instrument waarbij kiesgerechtigden, als zij het initiatief nemen, enige moeite moeten doen om aan te tonen dat er voldoende draagvlak is.

De invloed die een burger heeft op politieke besluitvorming kan worden bepaald aan de hand van de zogenaamde 'participatieladder': hoe hoger de burger op die ladder kan komen, hoe meer invloed hij heeft/kan hebben op de politieke besluitvorming.

Deze ladder kent vijf sporten en ziet er als volgt uit:

Bij de twee onderste sporten (informeren en raadplegen) staat de overheid aan het roer en neemt het initiatief: zij informeert op eigen initiatief haar burgers of raadpleegt hen, en is vervolgens vrij om met die gevraagde raad te doen wat zij wil. Bij de drie hoogste sporten van de ladder is in meer of mindere mate sprake van interactieve beleidsvorming, waarbij burgers en overheid op een meer gelijke voet staan.

Het Zeeuwse referendum plaatst de burger op de middelste sport van de ladder. Het biedt burgers de mogelijkheid op eigen initiatief een ongevraagde raad af te geven, die PS zwaarwegend moeten meewegen bij de besluitvorming over het onderwerp dat bij het referendum voorlag. Een referendum kan ook worden gehouden op initiatief van PS. In de provinciale (concept)visie op participatie is het referendum een van de instrumenten waarmee burgerparticipatie wordt gefaciliteerd.

Voorgenomen besluit (ontwerpbesluit) referendabel

In de nieuwe referendumverordening is de mogelijkheid van een referendum beperkt tot een ontwerpbesluit van Provinciale Staten. Een 'ontwerpbesluit', of 'voorgenomen besluit' zoals hier bedoeld, kan worden geduid als een voorstel voor een nog te nemen besluit, in dit geval door PS.

Een referendum over een reeds genomen besluit, zoals in de vigerende verordening is opgenomen, blijkt in de praktijk problematisch omdat genomen besluiten vrijwel direct rechtsgevolgen (kunnen) hebben. Ook de modelverordening van de VNG gaat uitsluitend uit van referenda op basis van een ontwerpbesluit. De keuze voor een voorgenomen besluit heeft twee redenen. Allereerst is de uitslag van een referendum altijd een advies van kiesgerechtigden aan PS (Nederland kent geen bindend referendum). Het ligt voor de hand dat het advies wordt uitgebracht voordat PS het besluit neemt zodat dit advies meegewogen kan worden bij besluitvorming. Daarnaast is een referendum over reeds genomen besluiten ingewikkeld qua proces, wat kan leiden tot financiële en/of juridische risico's als hierbij een fout wordt gemaakt.

Referendumcommissie

Een referendumcommissie, zoals de meeste gemeenten en provincies kennen, ziet als neutrale onafhankelijke partij toe op de organisatie en de uitvoering van het referendum. De commissie heeft als taak om advies uit te brengen over de toelaatbaarheid van inleidende en definitieve verzoeken bij een raadgevend referendum. Daarnaast geeft de commissie advies over de vraagstelling van het referendum, de controle en het verloop. Ook kan de commissie gevraagd en ongevraagd advies uitbrengen over de aanpassing van de referendumverordening.

In de nieuwe verordening is opgenomen dat PS een commissie met vijf leden instellen. Uitgaande van een quorum van drie leden, geeft dit meer zekerheid dat te allen tijde voldoende leden beschikbaar zijn om snel advies uit te kunnen brengen, ook als één of twee leden afwezig zijn. De leden worden benoemd voor een periode van zes jaar. Door een benoemingstermijn van zes jaar te hanteren wordt de onafhankelijkheid van provinciale staten, die voor vier jaar worden benoemd, versterkt. Om de onafhankelijkheid van de leden te waarborgen mag een lid van de referendumcommissie geen deel uitmaken van of werkzaam zijn onder verantwoordelijkheid van de provinciale bestuursorganen. Het is een permanente 'slapende' commissie, omdat een referenduminitiatief ineens kan opkomen en binnen enkele dagen een advies dient te worden uitgebracht over bijvoorbeeld de toelaatbaarheid van een onderwerp.

De referendumcommissie wordt ondersteund door de Statengriffier of een door de griffier aan te wijzen medewerker van de griffie.

Zolang de commissie “slapend” is, althans niet actief, ontvangen de leden geen toelage: niet de duur van het lidmaatschap is van belang, maar de frequentie van de vergaderingen. De leden zullen een vergoeding ontvangen op basis van het rechtspositiebesluit decentrale politieke ambtsdragers (presentiegeld).

Naast het feit dat de te benoemen leden geen deel mogen uitmaken van of werkzaam zijn onder verantwoordelijkheid van de provinciale bestuursorganen ligt het voor de hand dat de kandidaten een achtergrond hebben op sociologisch, politiek/bestuurskundig gebied, het kiesrecht of op het gebied van communicatie.

Na vaststelling van deze verordening wordt onder leiding van de Statengriffier gestart met de werving van de leden van de referendumcommissie en wordt er een voorstel aan PS gedaan voor de benoeming van de leden en de vaststelling van het reglement van orde voor de commissie.

Verhouding PS - Referendumcommissie

Aan een referendumcommissie kunnen naast louter adviserende taken ook, met toepassing van artikel 81 Provinciewet, beslissingsbevoegdheden worden toegekend. In de nieuwe referendumverordening zijn alleen adviserende taken opgenomen, zoals hierboven aangegeven.

Het onderwerp dat ten grondslag ligt aan een referendum ligt doorgaans politiek gevoelig. Een belangrijke taak van de commissie is het adviseren van PS over de vraag of sprake is van een uitgezonderd besluit als bedoeld in artikel 3 van de verordening, dus van een besluit waarover geen referendum kan worden gehouden. Met name als PS gebruik maken van de algemene uitzonderingsgrond (onder k.) moet dit goed worden gemotiveerd en is het advies van de referendumcommissie van belang.

Ook is in verordening opgenomen dat de referendumcommissie op eigen initiatief advies kan uitbrengen over aanpassingen van de verordening, over de bij referenda en referendumverzoeken te volgen procedure en over alle overige zaken die het referendum betreffen en die zij van belang acht.

Verder ziet de referendumcommissie o.a. toe op de uitvoering van de verordening en het neutrale karakter van de door de Provincie te verstrekken voorlichting over een referendum. Een onafhankelijke en neutrale referendumcommissie met deskundigen die adviseert over en toeziet op het referendumproces levert een belangrijke bijdrage aan een goed verloop van het referendumproces. De beslissingsbevoegdheid voor alle belangrijke processtappen blijft hierbij bij PS liggen.

Digitaal aanleveren ondersteuningsverklaringen

In de verordening is geregeld dat ondersteuningsverklaringen zowel op papier, als via de digitale weg zijn in te dienen en worden ondertekend met DigiD. De handtekeningen moeten worden geplaatst op formulieren die op verzoek van de initiatiefnemers door de voorzitter van Provinciale Staten worden verstrekt. De tekst van het formulier wordt tevens geplaatst op de website van de provincie. Het digitaal ondersteunen van het referendumverzoek kan door op de website in te loggen met DigiD. Na het inloggen wordt het burgerservicenummer (BSN) van de ondersteuner getoetst aan de BasisRegistratie Personen (BRP) aan de gestelde voorwaarden voor kiesgerechtigdheid (ingezetene van de provincie, Nederlandse nationaliteit, 18 jaar of ouder en niet uitgesloten van het kiesrecht). Als de ondersteuner aan de voorwaarden voldoet, kan de ondersteuningsverklaring via de website worden ingediend. De ondersteuningsverklaringen die op papier worden ingediend, worden eveneens aan de hand van het BSN aan de BRP getoetst.

Drempels

In de nieuwe verordening is bepaald dat een inleidend verzoek om een referendum te houden moet worden ondersteund door ten minste 2000 ondersteuningsverklaringen.

In de vigerende referendumverordening wordt nog uitgegaan van 1000 ondersteuningsverklaringen. In de praktijk wordt bij gemeentes gekozen voor een aantal dat overeenkomt met 1% van de kiesgerechtigde inwoners. Onder provincies varieert dit van 1000 tot 3000 kiesgerechtigden, met een uitschieter van 10.000 in Noord-Holland. Omdat het aantal benodigde verklaringen bij een digitale verzameling eenvoudiger kan worden behaald, is in voorliggende conceptverordening uitgegaan van 2000 ondersteuningsverklaringen. Dit komt overeen met overeen met ongeveer 0,7% van de 290.000 Zeeuwse kiesgerechtigden.

Voor een definitief verzoek om een referendum te houden moeten 6000 ondersteuningsverklaringen worden verzameld. In de vigerende verordening wordt uitgegaan van 2%. Voor de leesbaarheid van de verordening en duidelijkheid over het daadwerkelijke aantal benodigde ondersteuningsverklaringen is het beter om absolute aantallen te noemen. In de nieuwe verordening is 2% omgezet in 6000. Een vergelijking met andere provincies laat zien dat uiteenlopende aantallen of percentages worden gehanteerd, Noord-Holland en Utrecht 45.000, Limburg 26.500, Friesland 5%, Overijssel 3% en Groningen 4%.

Proces en tijdpad aanvraag referendum

Onderstaand zijn op hoofdlijnen de stappen beschreven voor de aanvraag van een referendum. Per stap is waar mogelijk het minimale en maximale tijdsbeslag opgenomen. Zodra GS het Statenvoorstel aan PS hebben aangeboden kan het verzamelen van ondersteuningsverklaringen voor een inleidend verzoek starten.

Zeker als de initiatiefnemers vroegtijdig de Statengriffier informeren over hun mogelijke initiatief kan er direct na besluitvorming door GS het formulier voor het verzamelen van de ondersteuningsverklaringen worden verstrekt en kan op de provinciale website de digitale omgeving voor het indienen van ondersteuningsverklaringen worden opengesteld.

De sluitingstermijn voor het indienen van het inleidend verzoek is net als in de vigerende verordening gesteld op 10 dagen voor de Statenvergadering waarin het ontwerpbesluit wordt besproken.

Tabel met procesbeschrijving en tijdpad aanvraag referendum:

Wat	Wie	Wanneer	Toelichting	Bron
Publicatie Statenvoorstel met ontwerpbesluit	GS	Direct na vaststelling door GS in de regel minimaal 5 á 6 weken voor de PS-vergadering	1 ^e keer dat burgers kennis kunnen nemen van het ontwerpbesluit PS en kan het verzamelen van ondersteuningsverklaringen voor een inleidend verzoek starten.	
Commissiebehandeling Statenvoorstel	Statencommissie	3 á 4 weken voorafgaand aan PS-vergadering	Na de behandeling in de commissie wordt het Statenvoorstel met het ontwerpbesluit geagendeerd voor PS	
Sluitingstermijn indiening inleidend verzoek	Indieners	Uiterlijk 10 dagen voor de Statenvergadering waarin het ontwerpbesluit wordt besproken	Indienen bij voorzitter PS	Art. 6, lid 2
Behandeling inleidend verzoek	PS	In vergadering waarvoor het Statenvoorstel is geagendeerd		Art.6, lid 6
Bekendmaking beslissing inleidend verzoek	Statengriffie	Binnen 7 dagen na vergadering PS	Start indieningstermijn definitief verzoek	Art. 6, lid 8
Sluitingstermijn indienen definitief verzoek	Indieners	Binnen 6 weken na bekendmaking besluit inwilliging PS	Indienen bij voorzitter PS	Art.7, lid 2
Besluit houden referendum	PS	Eerstvolgende PS vergadering		Art 7, lid 7
Bepalen datum referendum	PS	Zelfde vergadering of z.s.m.		Art 9, lid 1
Stemming referendum	Kiesgerechtigden	Binnen 6 maanden na PS-vergadering besluit houden referendum. Met mogelijkheid verlenging 3 maanden als stemming kan plaatsvinden in combinatie met reguliere verkiezingen.		Art 9, lid 2

Juridisch kader

Op grond van artikel 145 van de Provinciewet hebben Provinciale Staten de bevoegdheid om een referendumverordening vast te stellen. Dit betreft een autonome verordenende bevoegdheid. Voor de organisatie en uitvoering van een referendum wordt aansluiting gezocht bij de verkiezingen van Provinciale Staten. De gemeenten hebben daarbij een belangrijke rol. In verband hiermee wordt van hen gevraagd om medewerking te verlenen aan de uitvoering van een op grond van deze verordening door Provinciale Staten genomen besluit om een referendum te houden. De wettelijke bevoegdheid hiervoor vloeit voort uit artikel 146 van de Provinciewet. Dit betekent wel dat de kosten die verbonden zijn aan de gevraagde medewerking op basis van de referendumverordening door de provincie moeten worden vergoed. Artikel 150 van de Provinciewet betreft de strafbaarstelling door Provinciale Staten van overtreding van hun verordeningen. Dit is uitgewerkt in artikel 17 van de verordening. Ten slotte berust het instellen van de referendumcommissie zoals in de verordening is voorzien op artikel 82 van de Provinciewet.

De verordening bevat geen bepaling meer dat na bekendmaking van de uitslag van het referendum Gedeputeerde Staten aan Provinciale Staten een advies over deze uitslag kunnen uitbrengen en/of een advies over hoe daarmee kan worden omgegaan. Door de instelling van een referendumcommissie is de rol voor Gedeputeerde Staten in deze verordening anders dan voorheen. Voorts is Gedeputeerde Staten op grond van artikel 158 Provinciewet sowieso bevoegd om een advies aan Provinciale Staten uit te brengen. Dit behoeft hier niet geregeld te worden.

Inwerking treden van de verordening per 1 oktober 2023

Na het vaststellen van de referendumverordening in PS op 10 maart 2023 kan worden begonnen met de werving van de leden van de onafhankelijke referendumcommissie. Met de naderende statenverkiezing op 15 maart a.s., het aantreden van de nieuwe staten op 29 maart en het volgende proces van informatie en formatie kan de werving naar verwachting begin juni ter hand worden genomen, door leden van de nieuwe staten ondersteund door de griffie. Benoeming van de vijf leden van deze commissie is voorzien in de Statenvergadering van 29 september 2023. Nadat de leden van de commissie zijn benoemd, kan de verordening op 1 oktober 2023 in werking treden.

Wat willen we bereiken?

De Zeeuwse burgers door middel van het adviserend referendum over een voorgenomen besluit van Provinciale Staten meer te betrekken bij en invloed te geven op het politieke debat in de provincie Zeeland.

Waarom kunnen we zien of alles bereikt is?

Als er een juridisch sluitende en praktisch uitvoerbare referendumverordening is vastgesteld en een onafhankelijke referendumcommissie is ingesteld.

Wat doen we daarvoor?

De vigerende verordening intrekken en een nieuwe verordening vaststellen. In de verordening is voorzien in een nog in te stellen onafhankelijk referendumcommissie met adviserende taken.

Wat zijn de klimaateffecten?

N.v.t.

Wat mag het kosten?

De eenmalige kosten van het aanpassen van onze informatiesystemen bedragen volgens de laatste informatie eenmalig € 32.900 en structureel € 41.284. De totale kosten voor vier jaar bedragen dus € 198.036.

De kosten worden vooralsnog gedekt uit het budget 66339 FIB applicaties en ontwikkeling. Via de zomer of najaarsnota 2023 zullen PS worden voorgesteld een definitief budget beschikbaar te stellen.

Bij het nog te nemen instellingsbesluit en benoeming door PS van de vijf leden van de onafhankelijke referendumcommissie zal ook worden ingegaan in de dekking van de kosten. De vergoeding voor een commissielid bedraagt normaal gesproken € 128,22 per vergadering (op grond van artikel 2.4.1 eerste lid rechtspositiebesluit decentrale politieke ambtsdragers (RPB)).

Aanvullend hebben Provinciale Staten daarbij bepaald dat er een hogere vergoeding kan worden toegekend wanneer de expertise van het commissie lid dit rechtvaardigt of wanneer de standaard vergoeding niet geacht kan worden in redelijke verhouding te staan tot de taakzwaarte. In dat geval kan een vergoeding voor het bijwonen van de vergaderingen van de commissie van drie maal het in 2.4.1, eerste lid RPB genoemde bedrag (€384,66) worden toegekend.

In de verordening wordt voor allerlei activiteiten de medewerking gevraagd/gevorderd van de gemeenten bij een referendum. Hier zijn kosten aan verbonden. Het gaat daarbij met name om kosten van de stemprocedure, zoals de kosten van verzending van de oproepingskaarten en stembiljetten, huur van stemlokalen, presentiegelden voor stembureauleden, stembussen, ambtelijke kosten en actualiseren van het kiesregister. De provincie dient de kosten voor de gevraagde medewerking van gemeenten op grond van de Provinciewet te compenseren. Er is geen ervaring met een provinciaal referendum. De praktijk zal moeten uitwijzen wat de hoogte van de kosten bij de gemeenten zijn en op basis daarvan zal de vergoeding worden bepaald.

De kosten van een daadwerkelijk referendum kunnen oplopen tot ongeveer € 1 miljoen, een en ander is afhankelijk of het stemproces gecombineerd kan worden met de reguliere verkiezingen. Een dekkingsvoorstel daarvoor zal pas bij een Statenbesluit voor het daadwerkelijk houden van een referendum worden meegenomen.

Financiële consequenties externe inhuur: geraamd op Externe inhuur (kostensoort -)

Wij stellen u voor te besluiten overeenkomstig bijgevoegd ontwerp-besluit.

Gedeputeerde staten,

Drs. J.M.M. Polman, voorzitter

Drs. L.M.L.M. Prevaes, waarnemend secretaris

Onderwerp:
Nieuwe Referendumverordening -

Ontwerpbesluit

De staten der provincie Zeeland,
gelezen het voorstel van Gedeputeerde Staten van 24 januari 2023, nr. 135470;

besluiten:

vast te stellen de Referendumverordening Zeeland 2023

Besluit van Provinciale Staten van Zeeland houdende vaststelling van de Referendumverordening Zeeland 2023

Provinciale Staten van Zeeland;

- gelet op de artikelen 82, 145, 146 en 150 van de Provinciewet;
- overwegende dat op 27 maart 2014 de Referendumverordening voor de provincie Zeeland 2014 in werking is getreden en uit de evaluatie hiervan is gebleken dat het gewenst is deze verordening te herzien;
- gelezen het advies van gedeputeerde staten van 24 januari 2023 (nr.135470);

Besluiten vast te stellen de navolgende verordening:

Referendumverordening Zeeland 2023

Artikel 1. Definities

In deze verordening wordt verstaan onder:

- kiesgerechtigden: ingezetenen die stemrecht hebben voor de verkiezing van de leden van de Provinciale Staten van Zeeland;
- referendum: volksraadpleging waarbij de kiesgerechtigden zich uitspreken over een voorgenomen besluit van Provinciale Staten van Zeeland.
- besluit: een beslissing in de zin van artikel 1:3 van de Algemene wet bestuursrecht (Awb) van Provinciale Staten van Zeeland

Artikel 2. Referendum, initiatief

Een referendum kan zowel worden gehouden op initiatief van kiesgerechtigden, als op initiatief van Provinciale Staten.

Artikel 3. Referendum, onderwerp

Onderwerp van een referendum is een ontwerpbesluit van Provinciale Staten, met uitzondering van besluiten:

- waarin Provinciale Staten beslissen op bezwaar;
- die handelen over zaken met betrekking tot personen, zoals benoemingen, ontslagen, schorsingen, beloningen, erkenningen en verlenen van kwijtschelding, alsmede over geldelijke voorzieningen voor ambtsdragers en hun nabestaanden;
- tot het voeren van rechtsgedingen;
- over het vaststellen of wijzigen van de provinciale begroting en de provinciale rekening;
- in het kader van deze verordening of die naar het oordeel van Provinciale Staten hun grondslag vinden in een eerder genomen besluit, waarover een referendum is gehouden, of kon worden gehouden;
- over het voor kennisgeving aannemen van nota's en rapporten;
- over provinciale tarieven en belastingen;
- die betrekking hebben op de organisatie van het provinciale apparaat;
- waarvan de inwerkingtreding of uitvoering niet kan worden uitgesteld vanwege de naar het oordeel van Provinciale Staten gemoeide spoedeisende provinciale belangen;

- j. ter uitvoering van een besluit van een ander bestuursorgaan of de wetgever waaromtrent Provinciale Staten geen beleidsvrijheid of bevoegdheid heeft;
- k. waarvan Provinciale Staten van mening is dat dringende redenen aanleiding zijn om geen referendum te houden.

Artikel 4. Samenstelling referendumcommissie

1. Provinciale Staten stellen een referendumcommissie in en benoemen de voorzitter en de leden.
2. De referendumcommissie bestaat uit vijf leden, de voorzitter daaronder begrepen.
3. De referendumcommissie regelt onderling de vervanging van de voorzitter.
4. De referendumcommissie wordt ondersteund door de griffier of een door de griffier aan te wijzen medewerker van de griffie.
5. De voorzitter en de leden van de referendumcommissie kunnen geen deel uitmaken van of werkzaam zijn onder verantwoordelijkheid van bestuursorganen van de provincie.
6. De leden worden benoemd voor een periode van zes jaar. Aftredende leden kunnen worden herbenoemd.

Artikel 5. Taken en vergaderingen referendumcommissie

1. De referendumcommissie heeft tot taak:
 - a. Provinciale Staten te adviseren over:
 - i. de vraag of sprake is van een uitgezonderd besluit als bedoeld in artikel 3;
 - ii. de vraagstelling van een referendum inclusief de antwoordmogelijkheden en de stemprocedure;
 - iii. de datum van het te houden referendum;
 - b. de voorzitter van Provinciale Staten te adviseren over het papieren en digitale formulier voor de ondersteuningsverklaringen
 - c. Gedeputeerde Staten te adviseren over de stembiljetten;
 - d. toezicht te houden op:
 - i. de uitvoering van deze verordening, en
 - ii. het objectieve of neutrale karakter van de door de Provincie te verstrekken voorlichting over het referendum;
 - e. klachten te behandelen in het kader van de toezichttaak, genoemd onder d;
 - f. binnen zes maanden na de dag waarop het referendum wordt gehouden dan wel binnen drie maanden nadat duidelijk is dat er geen referendum plaatsvindt, een evaluatie uit te brengen over het referendumproces.
2. De referendumcommissie kan op eigen initiatief advies uitbrengen over aanpassingen van deze verordening, over de bij referenda en referendumverzoeken te volgen procedure en over alle overige zaken die het referendum betreffen en die zij van belang acht.

3. De vergaderingen van de commissie zijn in beginsel openbaar. Er wordt in beslotenheid vergaderd wanneer de voorzitter dit voorstelt, of een of meer leden van de commissie hierom verzoeken.
4. De adviezen van de referendumcommissie zijn openbaar.
5. De werkwijze van de referendumcommissie wordt nader uitgewerkt in een separaat door Provinciale Staten vast te stellen reglement.

Artikel 6. Initiatief van kiesgerechtigden, stap 1: inleidend verzoek

1. Het inleidend verzoek om een referendum te houden wordt ondersteund door ten minste 2000 ondersteuningsverklaringen van personen die kiesgerechtigd zijn op de dag dat het formulier, bedoeld in het vierde lid, wordt verstrekt.
2. Een inleidend verzoek wordt schriftelijk ingediend bij de voorzitter van Provinciale Staten, uiterlijk 10 dagen voor de Statenvergadering waarin het ontwerpbesluit wordt besproken.
3. Een ondersteuningsverklaring voor het inleidend verzoek bestaat uit een handtekening met de daarbij behorende naam, adres, woonplaats en BSN.
4. Ondersteuningsverklaringen worden geplaatst op een daartoe door de voorzitter van Provinciale Staten verstrekt formulier waarop de titel van het ontwerpbesluit is opgenomen. De ondersteuning van het verzoek kan eveneens langs digitale weg worden ingediend en ondertekend worden met DigiD, of een vergelijkbaar veilig digitaal portaal.
5. De voorzitter van Provinciale Staten, of een door de voorzitter aan te wijzen medewerker van de griffie, controleert de ondersteuningsverklaringen op naam, adres, woonplaats en kiesgerechtigdheid als bedoeld in het eerste lid.
6. Provinciale Staten beslissen in hun vergadering waarvoor het ontwerpbesluit is geagendeerd of het inleidend verzoek kan worden ingewilligd.
7. Als het verzoek wordt ingewilligd, behandelen Provinciale Staten het ontwerpbesluit waarop het verzoek zich richt. Het ontwerpbesluit zoals dat luidt na verwerking van eventuele aangenomen amendementen, wordt vervolgens aangehouden tot de eerstvolgende vergadering na de dag waarop de uitslag van het referendum wordt bekendgemaakt, tenzij eerder negatief over de ontvankelijkheid van het referendumverzoek wordt beslist.
8. De beslissing als bedoeld in het zesde lid wordt binnen zeven dagen na de vergadering van Provinciale Staten schriftelijk bekend gemaakt aan de indieners van het verzoek.

Artikel 7. Initiatief van kiesgerechtigden, stap 2: definitief verzoek

1. Het definitief verzoek om een referendum te houden wordt ondersteund door ten minste 6000 ondersteuningsverklaringen van personen die kiesgerechtigd zijn op de dag dat Provinciale Staten hebben besloten dat het inleidend verzoek wordt ingewilligd.
2. Een definitief verzoek wordt ingediend bij de voorzitter van Provinciale Staten binnen zes weken na de dag dat Provinciale Staten heeft besloten dat het inleidend verzoek wordt ingewilligd.
3. Een ondersteuningsverklaring voor het definitief verzoek bestaat uit een handtekening met de daarbij behorende naam, adres, woonplaats en BSN.

4. Ondersteuningsverklaringen worden geplaatst op een daartoe door de voorzitter van Provinciale Staten verstrekt formulier waarop de titel van het ontwerpbesluit is opgenomen. De ondersteuning van het verzoek kan eveneens langs digitale weg worden ingediend en ondertekend worden met DigiD, of een vergelijkbaar veilig digitaal portaal.
5. De voorzitter van Provinciale Staten, of een door de voorzitter aan te wijzen medewerker van de griffie, controleert de ondersteuningsverklaringen op naam, adres, woonplaats en kiesgerechtigdheid als bedoeld in het eerste lid.
6. De voorzitter van Provinciale Staten maakt bekend hoeveel geldige ondersteuningsverklaringen zijn ingediend.
7. De voor het inleidend verzoek verzamelde ondersteuningsverklaringen tellen niet mee voor het definitief verzoek.
8. In de eerstvolgende Statenvergadering na afloop van de termijn, bedoeld in het eerste lid, nemen Provinciale Staten een besluit over het houden van het referendum.

Artikel 8. Initiatief van Provinciale Staten

1. Provinciale Staten kunnen besluiten tot het houden van een referendum.
2. Zo spoedig mogelijk nadat dit besluit is genomen, behandelen Provinciale Staten het ontwerpbesluit waarover het referendum zal worden gehouden. Het ontwerpbesluit zoals dat luidt ná verwerking van eventuele aangenomen amendementen, wordt vervolgens aangehouden totdat de uitslag van het referendum bekend is gemaakt.

Artikel 9. Datum stemming

1. Provinciale Staten bepalen tegelijk met het besluit om een referendum te houden, of zo spoedig mogelijk daarna, de dag waarop de stemming over het referendum plaatsvindt.
2. De stemming vindt plaats uiterlijk zes maanden na de dag waarop besloten is tot het houden van een referendum. Provinciale Staten kunnen deze termijn met ten hoogste drie maanden verlengen om de stemming te combineren met een reguliere verkiezing of om te voorkomen dat de stemming in een schoolvakantie voor het basis- en voortgezet onderwijs valt die voor de regio is aangewezen.

Artikel 10. Vraagstelling referendum

1. Provinciale Staten stelt tegelijk met het besluit om een referendum te houden, of zo spoedig mogelijk daarna, de vraagstelling vast.
2. Bij een referendum wordt aan de kiesgerechtigden de vraag voorgelegd of zij voor of tegen het ontwerpbesluit zijn. Deze vraag kan geen betrekking hebben op afzonderlijke onderdelen van het ontwerpbesluit.

Artikel 11. Uitvoering

1. Gedeputeerde Staten zijn belast met de uitvoering van het besluit van Provinciale Staten tot het houden van een referendum. Gedeputeerde Staten regelen de bestuurlijke en ambtelijke coördinatie en kunnen andere bestuursorganen, instanties of personen inschakelen.
2. Gedeputeerde Staten stellen de vormvoorschriften vast waaraan het stembiljet moet voldoen.

3. Gedeputeerde Staten zijn belast met het zorgdragen voor een neutrale informatievoorziening.

Artikel 12. Budget

1. Onmiddellijk nadat is besloten tot het houden van een referendum, stellen Provinciale Staten een budget beschikbaar aan Gedeputeerde Staten voor de organisatie van en de voorlichting over het referendum.
2. Er wordt geen subsidie aan verzoekers of belangengroeperingen verleend voor een campagnebudget.

Artikel 13. Procedure voorbereiding, stemming, uitslagbepaling en bekendmaking

Op de procedure ter voorbereiding, stemming, en de vaststelling en bekendmaking van de uitslag van het referendum zijn de hoofdstukken E, paragrafen 2 en 4, J, L, N, paragraaf 1, en P, paragrafen 1 en 4, van de Kieswet van overeenkomstige toepassing, voor zover bij deze verordening niet anders is bepaald.

Artikel 14. Uitslag

1. Het centraal stembureau berekent de uitslag van het referendum en geeft aan hoeveel stemmen voor en tegen het ontwerpbesluit van Provinciale Staten zijn uitgebracht, alsmede het aantal blanco en ongeldige stemmen en het aantal stemmen bij volmacht. Het centraal stembureau stelt vast of een meerderheid voor dan wel tegen het ontwerpbesluit heeft gestemd waarbij blanco en ongeldige stemmen buiten beschouwing worden gelaten.
2. Het centraal stembureau brengt de uitslag over aan Provinciale Staten, vergezeld van het proces-verbaal, en maakt beide onverwijld bekend op een algemeen toegankelijke wijze.
3. Provinciale Staten doen op basis van het door het centraal stembureau vastgestelde proces-verbaal een uitspraak over of de stemming op wettige wijze is geschied.

Artikel 15. Geldigheid uitslag

De uitslag van het referendum is geldig indien tenminste 30% van de stemgerechtigden een geldige stem heeft uitgebracht.

Artikel 16. Besluitvorming

1. De uitspraak over de wettigheid van de stemming als bedoeld in artikel 14, derde lid, wordt gedaan in de eerstvolgende vergadering na ontvangst van de uitslag van de stemming als bedoeld in artikel 14, tweede lid.
2. In dezelfde vergadering nemen Provinciale Staten een besluit over het onderwerp van het referendum, mits er tenminste vier weken zijn gelegen tussen de dag van ontvangst van de uitslag en de dag waarop de vergadering plaatsvindt. Indien niet aan laatstgenoemde voorwaarde wordt voldaan, vindt de besluitvorming plaats in de volgende vergadering van Provinciale Staten.

Artikel 17. Strafbepaling

Met een hechtenis van ten hoogste drie maanden of een geldboete van de tweede categorie wordt gestraft degene die:

- a. stembiljetten, volmachtbewijzen of stempassen namaakt of vervalst met het oogmerk deze als echt en onvervalst te gebruiken of door anderen te doen gebruiken;
- b. stembiljetten, volmachtbewijzen of stempassen die hij zelf heeft nagemaakt of vervalst of waarvan de valsheid of vervalsing hem, toen hij deze ontving, bekend was, opzettelijk als echt en onvervalst gebruikt of door anderen doet gebruiken;
- c. stembiljetten, volmachtbewijzen of stempassen voorhanden heeft met het oogmerk om deze wederrechtelijk te gebruiken of door anderen te doen gebruiken;
- d. als gemachtigde stemt voor een persoon, wetende dat deze is overleden;
- e. bij een referendum door gift of belofte een kiesgerechtigde omkoopt om volmacht te geven tot het uitbrengen van zijn stem;
- f. stelselmatig personen aanspreekt of anderszins persoonlijk benadert ten einde hen te bewegen het formulier op hun oproepingskaart, bestemd voor het stemmen bij volmacht, te ondertekenen en deze kaart af te geven.

Artikel 18. Evaluatie

Binnen vijf jaar na inwerkingtreding van deze verordening zenden Gedeputeerde Staten een verslag inzake de werking en het effect van deze verordening aan Provinciale Staten.

Artikel 19. Onvoorziene gevallen

In de gevallen waarin deze verordening niet voorziet, beslissen Provinciale Staten.

Artikel 20. Intrekking oude verordening

De Referendumverordening Zeeland 2014 wordt ingetrokken.

Artikel 21. Inwerkingtreding en citeertitel

1. Deze verordening treedt in werking op 1 oktober 2023
2. Deze verordening wordt aangehaald als: Referendumverordening Zeeland 2023

Aldus vastgesteld in de openbare vergadering van Provinciale Staten van Zeeland 10 maart 2023.

De voorzitter,

De griffier,

Toelichting

Artikelsgewijs

Artikel 1. Definities

Kiesgerechtigd

Voor het begrip 'kiesgerechtigd' is aangesloten bij degene die gerechtigd is deel te nemen aan de verkiezingen voor Provinciale Staten. Dit is geregeld in de Kieswet.

Referendum

Deze verordening gaat uit van een referendum op basis van een ontwerpbesluit van Provinciale Staten, dus een voorgenomen besluit.

Besluit

Voor het begrip 'besluit' is aangesloten bij het besluitbegrip in de Algemene wet bestuursrecht (hierna: Awb). Artikel 1.3 Awb definieert een besluit als een schriftelijke beslissing van een bestuursorgaan, inhoudende een publiekrechtelijke rechtshandeling

Artikel 2. Referendum, initiatief

De verordening voorziet erin dat zowel kiesgerechtigden als Provinciale Staten het initiatief kunnen nemen voor een referendum. Vaak wordt gesproken van een raadgevend (op initiatief van kiesgerechtigden) en van een raadplegend (op initiatief van Provinciale Staten) referendum. Deze termen leiden regelmatig tot verwarring en worden om die reden niet gebruikt in de verordening.

Artikel 3. Referendum, onderwerp

Provinciale Staten beslissen of er een referendum kan worden gehouden. Onderwerp van een referendum is een ontwerpbesluit van Provinciale Staten, dus een voorgenomen besluit. Bepaalde onderwerpen waarover Provinciale Staten een besluit kunnen nemen lenen zich minder goed voor een referendum. Deze zijn hier als uitzondering opgenomen. De uitzonderingsgrond onder k. benadrukt en garandeert de beoordelingsvrijheid van Provinciale Staten. Gebruik hiervan moet goed worden gemotiveerd.

Artikel 4. Samenstelling referendumcommissie

De referendumcommissie wordt ingesteld nadat de referendumverordening is vastgesteld en ziet als neutrale onafhankelijke partij toe op de organisatie en de uitvoering van het referendum. Het is een permanente commissie omdat een referenduminiatief ineens kan opkomen en er dan binnen enkele dagen een advies dient te worden uitgebracht over bijvoorbeeld de vraag of een referendum mogelijk is over het ontwerpbesluit van Provinciale Staten. Het kan zijn dat de leden van de referendumcommissie lange tijd niet bijeenkomen. Als er geen referenduminiatief is, zal er doorgaans geen reden zijn om te vergaderen.

Artikel 5. Taken en vergaderingen referendumcommissie

De referendumcommissie heeft diverse adviserende taken. Daarnaast houdt de referendumcommissie toezicht op het gehele referendumproces. De referendumcommissie kan gevraagd en ongevraagd advies geven.

Eerste lid

Onder a tot en met c staat de advisering aan respectievelijk de Provinciale Staten, de voorzitter van Provinciale Staten en het college van Gedeputeerde Staten. De referendumcommissie heeft een adviserende rol bij diverse stappen in het referendumproces die gevoelig kunnen liggen of voor discussie kunnen zorgen. Onder d is de rol van de referendumcommissie als toezichthouder op het hele referendumproces vastgelegd. Een uitvloeisel van die rol is de behandeling door de referendumcommissie van

klachten over het referendumproces (onder e). Klachten kunnen over uiteenlopende zaken gaan, bijvoorbeeld het afkeuren van een aantal ondersteunende handtekeningen, het aantal stembureaus of een campagne uiting van een organisatie.

Wellicht ten overvloede: de taak die de referendumcommissie heeft ten aanzien van klachten over het referendumproces heeft niet te maken met het klachtrecht dat wordt geregeld in hoofdstuk 9 van de Awb; dat klachtrecht gaat immers alleen over gedragingen van bestuursorganen en personen die daarbij werkzaam zijn. De afdoening daarvan is een taak van het bestuursorgaan zelf.

De referendumcommissie brengt na afloop van elk referendumproces een evaluatie uit (onder f). Dit kan gaan om een referendumproces inclusief een gehouden referendum maar ook over een referendumproces waarbij het niet tot een daadwerkelijk gehouden referendum is gekomen.

Artikel 6. Initiatief van kiesgerechtigden, stap 1: inleidend verzoek

Het inleidend verzoek heeft twee functies: het aantonen dat er binnen de provincie enig draagvlak is voor een referendum en een toetsmoment of over het ontwerpbesluit van Provinciale Staten een referendum kan worden gehouden. Voor inleidend verzoek bedraagt aantal vereiste ondersteuningsverklaringen 2000. Het definitief verzoek (artikel 7) moet aantonen dat er voldoende draagvlak binnen de provincie is om daadwerkelijk een referendum te houden; hiervoor zijn minimaal 6000 ondersteuningsverklaringen vereist.

Derde en vierde lid

Ondersteuningsverklaringen kunnen in de procedure voor het inleidend verzoek op grond van deze verordening zowel op papier, als via de digitale weg worden ingediend en worden ondertekend met DigiD. De handtekeningen moeten worden geplaatst op formulieren die door de voorzitter van Provinciale Staten worden verstrekt.

Vijfde lid

Bij het controleren van de geldigheid van de handtekeningen wordt beoordeeld of diegenen die de ondersteuningsverklaring indienen kiesgerechtigd zouden zijn voor de verkiezingen van Provinciale Staten op het moment dat de voorzitter van Provinciale Staten het formulier voor de ondersteuningsverklaringen verstrekt. De beoordeling houdt in dat gekeken wordt of de indiener(s) en ondersteuners aan de voorwaarden voldoen dat zij inwoner zijn van de provincie Zeeland (ingeschreven bij een gemeente in de provincie Zeeland), de Nederlandse nationaliteit bezitten, 18 jaar of ouder zijn en niet uitgesloten van het kiesrecht. Hiervoor wordt het BSN gebruikt.

Zesde lid

Provinciale Staten beslissen of het inleidend verzoek kan worden ingewilligd. Hierbij wordt getoetst aan de in artikel 3 vermelde onderwerpenlijst. En wordt beoordeeld of er een voldoende aantal geldige ondersteuningsverklaringen is. De referendumcommissie heeft hierbij een adviserende rol.

Het besluit van Provinciale Staten op het inleidend verzoek is een besluit in de zin van de Awb. Hiertegen staat bezwaar en beroep open.

Zevende lid

Als Provinciale Staten het ontwerpbesluit referendabel achten, wordt het inhoudelijk besproken, waarbij uiteraard amendementen en moties kunnen worden ingediend. Over het ontwerpbesluit zelf wordt niet gestemd. Dit gebeurt pas nadat het referendum is gehouden, of nadat Provinciale Staten hebben besloten dat er geen referendum gehouden kan worden.

Artikel 7. Initiatief van kiesgerechtigden, stap 2: definitief verzoek

De procedure voor het definitief verzoek is in grote lijnen gelijk aan die voor het inleidend verzoek. Dit houdt onder meer in dat de voorzitter van Provinciale Staten of een door hem aan te wijzen medewerker van de griffie controleert op voldoende handtekeningen van

kiesgerechtigden. Het vereiste aantal geldige ondersteuningsverklaringen bedraagt voor het definitief verzoek 6.000. De kiesgerechtigdheid is hier gekoppeld aan de dag waarop Provinciale Staten hebben besloten dat het inleidend verzoek wordt ingewilligd. Ook in de procedure voor het definitief verzoek is de digitale weg opengesteld.

Dat de ondersteuningsverklaringen van het inleidend verzoek niet meetellen voor het definitief verzoek heeft de volgende reden. Tijdens het inleidend verzoek is het ontwerpbesluit nog niet besproken door Provinciale Staten; het voorstel kan dus nog gewijzigd worden als gevolg van amendementen. Daarom is het mogelijk dat een kiesgerechtigde het inleidend verzoek ondersteunt, maar geen handtekening wil zetten voor het definitief verzoek, bijvoorbeeld omdat inmiddels aan diens bezwaren tegemoet is gekomen. Of over het ontwerpbesluit van Provinciale Staten een referendum kan worden gehouden, is eerder in het proces, bij het inleidend verzoek beslist. Een voldoende aantal geldige ondersteuningsverklaringen zal dan ook in principe een positief besluit tot het houden van het referendum inhouden.

Artikel 8. Initiatief van Provinciale Staten

Provinciale Staten kunnen zelf het initiatief nemen om een referendum te houden. Vaak zal het voorstel daartoe van een of meer statenleden of fracties afkomstig zijn, via een initiatiefvoorstel of motie. Het opnemen van de mogelijkheid van een referendum op initiatief van Provinciale Staten in de referendumverordening scheidt duidelijkheid over de procedure en de rol van de referendumcommissie.

Artikel 11. Uitvoering

Dit artikel betreft de rol van Gedeputeerde Staten. Zij zijn onder meer belast met de uitvoering van het besluit van Provinciale Staten tot het houden van een referendum, regelen de bestuurlijke en ambtelijke coördinatie en kunnen andere bestuursorganen, instanties of personen inschakelen. Voorts stellen Gedeputeerde Staten de vormvoorschriften vast waaraan het stembiljet moet voldoen en zijn zij belast met het zorgdragen voor een neutrale informatievoorziening. Onmiddellijk nadat is besloten tot het houden van een referendum, stellen Provinciale Staten hiervoor een budget beschikbaar aan Gedeputeerde Staten (artikel 15, eerste lid).

Voor de organisatie en uitvoering van een referendum is aansluiting gezocht bij de verkiezingen van Provinciale Staten. De gemeenten hebben daarbij een belangrijke rol. In verband hiermee wordt van hen gevraagd om medewerking te verlenen aan de uitvoering van een op grond van deze verordening door Provinciale Staten genomen besluit om een referendum te houden. De wettelijke bevoegdheid hiervoor vloeit voort uit artikel 146 van de Provinciewet. Dit betekent wel dat de kosten die verbonden zijn aan de gevraagde medewerking op basis van de referendumverordening door de provincie moeten worden vergoed.

Artikel 12. Budget

In het tweede lid wordt het verstrekken van subsidie voor het voeren van campagne uitgesloten. Deze kosten zullen de initiatiefnemers en (belangen)groeperingen zelf moeten dragen.

Artikel 13. Procedure voorbereiding, stemming, uitslagbepaling en bekendmaking

Het ligt voor de hand om voor de procedures rond de stemming aan te sluiten bij de gang van zaken bij de verkiezingen voor Provinciale Staten. Vandaar dat de desbetreffende bepalingen uit de Kieswet van overeenkomstige toepassing worden verklaard, voor zover er geen regeling in deze verordening zelf is opgenomen. Het gaat om de volgende onderdelen:

- hoofdstuk E, paragraaf 2: de instelling en bemensing van stembureaus door het college van burgemeester en wethouders;
- hoofdstuk E, paragraaf 4: de instelling van het centraal stembureau;
- hoofdstuk J: de stemming (met onder andere de oproep, de inrichting van het stemlokaal, het uitbrengen van de stem);
- hoofdstuk L: het stemmen bij volmacht;
- hoofdstuk N, paragraaf 1: de telling van de stemmen;
- hoofdstuk P, paragraaf 1: de werkzaamheden van het centraal stembureau ten behoeve van de vaststelling en de bekendmaking van de uitslag;
- hoofdstuk P, paragraaf 4: de vaststelling en de bekendmaking van de uitslag in een openbare zitting van het centraal stembureau. Ook is hier geregeld dat er een proces-verbaal van de werkzaamheden wordt opgemaakt. Zie over de bekendmaking ook de toelichting bij artikel 14.

Artikel 14. Uitslag

In artikel 14 zijn bepalingen opgenomen over de taken van het centraal stembureau bij de telling, de vaststelling en de bekendmaking van de uitslag van een referendum. Deze wijken deels af van desbetreffende bepalingen in de Kieswet of vullen deze aan. Zie de toelichting bij artikel 12.

In het tweede lid van artikel 14 is verder bepaald dat het centraal stembureau de uitslag aan Provinciale Staten overbrengt. Het vierde lid regelt dat de Provinciale Staten een uitspraak doet over de wettigheid van de stemming.

Artikel 15. Geldigheid uitslag

De uitslag van het referendum is geldig indien tenminste 30% van de stemgerechtigden een geldige stem heeft uitgebracht. Aangezien het referendum een advies betreft, is het niet strikt noodzakelijk om een bepaling over de geldigheid van de uitslag op te nemen. Het opkomstpercentage kan evenwel als indicatie worden gezien voor het belang dat stemgerechtigden aan het desbetreffende onderwerp hechten.

Artikel 16. Besluitvorming

Het eerste lid regelt de termijn waarbinnen Provinciale Staten een uitspraak over de wettigheid van het referendum moeten doen. Het expliciet benoemen van een termijn bevordert de transparantie van de procedure richting de burger. Het tweede lid regelt de termijn waarbinnen Provinciale Staten aan besluit nemen over het onderwerp van het referendum. De uitslag van het referendum is in formele zin niet bindend voor Provinciale Staten.

Artikel 17. Strafbepaling

Op grond van artikel 150 van de Provinciewet kunnen Provinciale Staten op overtreding van een verordening een straf stellen van ten hoogste drie maanden hechtenis of een geldboete van de tweede categorie (€ 4.500,- in 2022). Voor het bepalen van wat strafbaar is, is aangesloten bij hoofdstuk Z, paragraaf 1, van de Kieswet.

Artikel 18. Evaluatie

Dit artikel bepaalt dat Gedeputeerde Staten binnen vijf jaar na inwerkingtreding van deze verordening een verslag inzake de werking en het effect van deze verordening aan Provinciale Staten zenden. Daarnaast heeft de referendumcommissie op grond van artikel 5

de taak om binnen een bepaalde termijn na de dag waarop een referendum wordt gehouden, dan wel nadat duidelijk is dat er geen referendum plaatsvindt, een evaluatie uit te brengen over het referendumproces. De referendumcommissie kan voorts op eigen initiatief advies uitbrengen over aanpassingen van deze verordening.